

บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ต่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ในพื้นที่ชายแดนแม่สอด

EDUCATIONAL ROLE OF BUDDHIST MONASTERY AND MONKS FOR EDUCATION-DISADVANTAGED CHILDREN IN MAESOT BORDER AREA

ชยานิน จันทรวิจิตร* พินิจ ลาภธนานนท์**
Chayanin Jantarawijit, Pinit Lapthananon

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาสงเคราะห์บทบาทหนึ่งที่สำคัญของคณะสงฆ์ไทยนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษาครั้งนี้เน้นการศึกษาข้อมูลสนามเพื่อวิเคราะห์ถึงบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ที่วัดและพระสงฆ์ในพื้นที่ชายแดนแม่สอดจัดให้แก่เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งผลการศึกษาพบว่าลักษณะของเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ชายแดนแม่สอด ประกอบด้วยเด็กยากจน เด็กที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร เด็กไทยบนพื้นที่สูง และเด็กถูกทอดทิ้ง โดยเหตุปัจจัยของความด้อยโอกาสทางการศึกษามาจาก (1) ความแตกต่างในด้านชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม (2) ความยากจน (3) สถานที่ไม่เอื้ออำนวยในการจัดการเรียนการสอน (4) ขาดแคลนครู (5) หลักสูตรไม่มีความเหมาะสมกับเด็ก และ (6) การไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรของเด็ก จากเงื่อนไขความด้อยโอกาสทางการศึกษาดังกล่าวนี้วัดและพระสงฆ์ในพื้นที่ชายแดนแม่สอดจึงเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนด้านการศึกษาสงเคราะห์ใน 3 ลักษณะ คือ (1) โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (2) โรงเรียนเอกชนกกุลของวัด และ (3) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายในวัด โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการศึกษาเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาของวัดและพระสงฆ์ยังขาดความเหมาะสม ผลการศึกษาวิจัยนี้จึงเสนอแนวทางสำคัญในการสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กในพื้นที่ชายแดนด้วยการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมของเด็กในพื้นที่ชายแดนแม่สอด รวมถึงเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงระบบการศึกษาในท้องถิ่นได้อย่างเท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา, การศึกษาสงเคราะห์, การศึกษาพหุวัฒนธรรม

* Master of Arts Program in Human and Social Development (Interdisciplinary Program), Graduate School, Chulalongkorn University.

** Lecturer for Human and Social Development, Chulalongkorn University.

ABSTRACT

Education welfare has played an important role of Thai Buddhist monks from the past to the present. This study focuses on the on-site study to analyze the role of education welfare at Buddhist monastery and monks in the Maesot border area for educational disadvantaged children. From the study, it was found that the characteristics of educational disadvantaged children in Maesot border area composed of poor children, unregistered children, Thai hill tribe children, and abandoned children. the difficulties in education factors were from: (1) differences in ethnicity, language and culture, (2) poverty, (3) unfavorable area for teaching and learning, (4) shortage of teachers, (5) the curriculums were inappropriate with children, and (6) children not having Thai registration status. from this educational disadvantage, temples and monks in the Maesot border area have played an education welfare supporting role in three types as follows: (1) Buddhist Sunday school, (2) charity private school of buddhist monastery, and (3) child development center within temple with numerous agencies both public and private being involved in supporting. however, education arranged by buddhist monastery and monks is inadequate. the results of this study provide an important approach to enhance educational opportunities for children in the border areas through multicultural education. this approach will also help to resolve the problem of ethnic differences, language and culture of the children in maesot border area. this will also provide opportunities for disadvantaged children to access the local education system more evenly.

keywords: education-disadvantaged children, welfare education, multicultural education

1. บทนำ

วัดเป็นสถาบันสังคมที่มีบทบาทในการจัดการการศึกษาให้กับประชาชนมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะบทบาทในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งถือเป็นภารกิจที่สำคัญด้านหนึ่งของคณะสงฆ์ตามที่ได้รับขุ้ไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ.2560 (Council of State,2017) ทั้งนี้การสนับสนุนด้านการศึกษาสงเคราะห์ในแต่ละวัดจะแตกต่างกันออกไปตามเงื่อนไขความรู้ความสามารถและศักยภาพของคณะสงฆ์ เช่น การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การสอนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียนและประชาชนการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น (khanuengnit Chanthabut, 1989: 53-55) ซึ่งคนที่มารับการศึกษาจากวัดนั้นส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาในโรงเรียนได้ โดยในปัจจุบันสังคมไทยได้เกิดปัญหาทางการศึกษาขึ้นในหลายรูปแบบ โดยเฉพาะความไม่เป็นธรรมทางการศึกษาสำหรับเด็กและครอบครัวที่มีสถานะแตกต่างกัน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาเป็นจำนวนมาก โดยในปีการศึกษา 2557 ประเทศไทยมีเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาจำนวน 4,880,793 คน และปีการศึกษา 2558 มีจำนวน 4,802,767 คน (Office of the Education Council, 2016) จากสถิติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประเทศไทยยังคงมีเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาเป็นจำนวนมากและอาจยังมีอีกจำนวนมากที่เป็นเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาแต่ไม่อยู่ในระบบทะเบียนของกระทรวงศึกษาธิการ อันเป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังคงมีความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางการศึกษาที่ค่อนข้างเด่นชัด

พื้นที่ชายแดนเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาเป็นจำนวนมาก ทั้งเด็กยากจน เด็กถูกทอดทิ้งเด็กไทยบนพื้นที่สูงหรือเด็กชาวเขา เด็กที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร เป็นต้น แม้ว่าในปัจจุบันภาครัฐได้ออกกฎหมายหรือกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับกลุ่มเด็กด้อยโอกาส เช่น มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 ที่เปิดโอกาสให้เด็กที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย มีสิทธิเข้าเรียนในสถานศึกษาต่าง ๆ ได้ โดยไม่จำกัดระดับ ประเภท และพื้นที่ในการศึกษา (The Secretariat of the Cabinet, 2005) นอกจากนี้ยังมีนโยบายเรียนฟรีที่สนับสนุนค่าเล่าเรียน ค่าหนังสือ ค่าเครื่องแบบนักเรียน และอุปกรณ์ทางการศึกษา (Office of the Basic Education Commission, 22016) แต่ก็ยังคงมีค่าใช้จ่ายในส่วนอื่น ๆ เช่น ค่าเดินทาง ค่าอาหาร และค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ทำให้ผู้ปกครองที่มีฐานะยากจนไม่สามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ได้ (Premjai Vungsiriphaisal, 2010: 58) ส่งผลให้ภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นชุมชน มูลนิธิ องค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงวัดได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาส

ดังนั้น สถานการณ์เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาจึงเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งที่มีความเด่นชัดในพื้นที่ชายแดนแม่สอด ซึ่งจะต้องทำการศึกษาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาย่างจริงจัง โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นการศึกษาสถานการณ์ปัญหาและเหตุปัจจัยของเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในโรงเรียนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้วัดและพระสงฆ์ส่วนหนึ่งเข้ามามีบทบาทในด้านการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่เด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ชายแดนแม่สอด รวมทั้งผลการวิจัยยังต้องการจะนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาส โดยคาดหวังว่าการศึกษาประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้จะมีประโยชน์ในการแก้ไขและพัฒนากระบวนการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส โดยเฉพาะบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในการสนับสนุนการศึกษาให้มีคุณภาพและมีความเหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาและเหตุปัจจัยของเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการสนับสนุนบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์แก่เด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางในการเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้เกิดความเป็นธรรมทางสังคม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาข้อมูลสนามในพื้นที่เป้าหมายคือ โรงเรียนอนุกุลวิทยา (วัดดอนแก้ว) ซึ่งมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) การสังเกต (Observation) ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในการเข้าไปร่วมสังเกตการณ์การเรียนการสอนของครูและนักเรียน รวมถึงใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในประเด็นวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ในครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา เพื่อจะได้ทราบถึงชีวิตความเป็นอยู่และเข้าใจถึงสภาพปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษา

2) การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) โดยใช้แนวคำถามการสัมภาษณ์ (Interview Guides) ซึ่งกลุ่มประชากรในการสัมภาษณ์ ได้แก่ (1) พระสงฆ์ผู้มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำนวน 2 รูป (2) ผู้บริหารและครูในโรงเรียน จำนวน 6 คน (3) เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาและผู้ปกครอง จำนวน 12 คน

(4) บุคลากรของหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 7 คน และ (5) คนในชุมชนผู้ให้การสนับสนุนโรงเรียน จำนวน 2 คน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้วิธีการสัมภาษณ์ด้วยการร่วมพูดคุยกับเด็กในประเด็นสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวและปัญหาทางการศึกษาในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและครอบคลุมทุกประเด็นการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลสนามจะเน้นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากบันทึกสนามและข้อมูลเอกสารด้านการศึกษาในพื้นที่อำเภอแม่สอด ภายใต้บริบทของพื้นที่ชายแดนและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งจะนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ปัญหาของเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ชายแดน บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในการสนับสนุนการศึกษาสงเคราะห์ รวมถึงแนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับการเสริมโอกาสทางการศึกษา เพื่อต่อบัณฑิตผู้ประสงค์การวิจัยและนำไปสร้างเป็นข้อสรุปทางการวิจัยต่อไป

4. ผลการวิจัย

4.1 สถานการณ์ปัญหาและเหตุปัจจัยของผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ชายแดนแม่สอด จากการศึกษาสนามในโรงเรียนอนุบาลวิทยา (วัดดอนแก้ว) พบว่าเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ชายแดนมีลักษณะดังนี้

1) เด็กยากจน ซึ่งจะมีทั้งเด็กไทยและเด็กเมียนมา โดยเด็กกลุ่มนี้ครอบครัวมักจะมีฐานะยากจนและมีรายได้ที่ไม่เพียงพอในการใช้จ่าย ทำให้ผู้ปกครองไม่มีทุนทรัพย์ในการสนับสนุนการศึกษาของเด็กได้มากนัก ส่งผลให้เด็กขาดโอกาสในการเข้าถึงระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและตรงกับความต้องการของตนเอง

2) เด็กที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร ซึ่งเป็นลูกหลานของแรงงานชาวเมียนมาเด็กกลุ่มนี้มักจะมีปัญหาการเข้าถึงสิทธิในด้านต่าง ๆ ทั้งสิทธิทางการศึกษา สิทธิในการรักษาพยาบาล ฯลฯ ส่งผลให้เด็กไม่ได้รับบริการจากภาครัฐและขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการศึกษา

3) เด็กไทยบนพื้นที่สูงหรือเด็กชาวเขา เป็นเด็กที่มาจากพื้นที่ห่างไกลหรือถิ่นทุรกันดารต่าง ๆ ซึ่งมักมีความหลากหลายและความแตกต่างในด้านชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม ส่งผลให้เด็กบางส่วนไม่สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมของโรงเรียนได้จึงทำให้เด็กไม่มีความสุขกับการเรียนและสุดท้ายอาจต้องออกจากระบบการศึกษา

4) เด็กถูกทอดทิ้งส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่อยู่ในศูนย์การเรียนต่าง ๆ ที่พ่อแม่หรือครอบครัวนำมาทิ้งไว้ให้ศูนย์ดูแล ซึ่งเด็กกลุ่มนี้มักจะมีปัญหาในด้านไม่ความมั่นคงทางการศึกษา เนื่องจากศูนย์การเรียนส่วนใหญ่ต้องอาศัยงบประมาณจากผู้สนับสนุนภายนอกเป็นหลักจึงทำให้เด็กไม่ได้รับการสนับสนุนการศึกษาอย่างเต็มที่ ประกอบกับ ในอนาคตถ้าหากศูนย์การเรียนต้องปิดตัวลงอาจส่งผลให้เด็กด้อยโอกาสกลุ่มนี้ขาดโอกาสทางการศึกษาหรือไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม

ทั้งนี้เหตุผลปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดปัญหาเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ชายแดนมี 6 ประการ ได้แก่

1) ความแตกต่างในด้านชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม เนื่องจากในโรงเรียนอนุบาลวิทยา (วัดดอนแก้ว) มีทั้งเด็กไทย เด็กเมียนมา เด็กม้ง และเด็กกะเหรี่ยงเข้ามาศึกษาอยู่ในโรงเรียนเป็นจำนวนมาก ทำให้เด็กบางคนมีปัญหาในเรื่องการปรับตัว ส่งผลให้ไม่สามารถอยู่ในสังคมของโรงเรียนได้อย่างมีความสุข

2) ความยากจนของครอบครัว ส่งผลให้เด็กขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาที่มีความหลากหลายและมีคุณภาพ เนื่องจากครอบครัวไม่มีทุนทรัพย์ในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่สูงได้ อีกทั้งยังส่งผลต่อความไม่มั่นคงทางการศึกษา กล่าวคือหลายครอบครัวไม่สามารถสนับสนุนการศึกษาได้หรือต้องการให้เด็กมาช่วยทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ส่งผลให้เด็กต้องออกจากระบบการศึกษาและขาดโอกาสทางการศึกษาไปโดยปริยาย

3) สถานที่ไม่เอื้ออำนวยในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัด ทำให้ห้องเรียนมีความคับแคบและไม่พร้อมต่อการจัดการศึกษา เช่น การใช้ศาลาเอนกประสงค์ของวัดหรือโรงอาหารมาเป็นห้องเรียน ส่งผลให้มีเสียงดังรบกวนการเรียนของเด็กในแต่ละห้องและการเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพ

4) ขาดแคลนครู เนื่องจากโรงเรียนไม่สามารถจ้างครูผู้สอนในลักษณะเป็นงานประจำได้ ทำให้โรงเรียนมีปัญหาการขาดแคลนครูหรือครูที่มาสอนมีวุฒิทางการศึกษาไม่ตรงกับวิชาที่สอน ส่งผลให้เด็กไม่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมีความเหมาะสมในแต่ละรายวิชา

5) หลักสูตรไม่มีความเหมาะสมกับเด็ก เนื่องจากเด็กในโรงเรียนแห่งนี้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้นการนำหลักสูตรส่วนกลางมาใช้ โดยขาดการสอดแทรกเนื้อหาให้สอดคล้องกับความเป็นท้องถิ่นและความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงทำให้เด็กไม่ได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับตนเองและไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในอนาคตได้

6) การไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรของไทย เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนมีข้อกำหนดว่าจะให้เงินอุดหนุนรายหัวแก่เด็กที่มีเลข 13 หลักหรือมีสถานะทางทะเบียนราษฎรเท่านั้น ทำให้เด็กที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเอง ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายทางการศึกษาที่ไม่เอื้อต่อการจัดการศึกษาให้กับเด็กทุกคนอย่างเสมอภาค ส่งผลให้เด็กเหล่านี้ขาดโอกาสในการได้รับบริการทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าปัญหาเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ชายแดนแม่สอดมาจากหลายเหตุผลปัจจัย โดยเฉพาะในประเด็นความยากจน การขาดแคลนครู การไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร และความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ซึ่งล้วนส่งผลอย่างสำคัญให้เกิดเด็กด้อยโอกาสขาด

โอกาสได้รับการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการ เพราะฉะนั้นหน่วยงานและสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงวัดและพระสงฆ์จึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้มากยิ่งขึ้น

4.2 บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในการสนับสนุนด้านการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ชายแดนแม่สอด

1) โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยพระสงฆ์ในวัดดอนแก้วจะมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนโดยตรง ซึ่งจะเน้นการสอนวิชาธรรมศึกษาเป็นหลัก โดยทางวัดได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามาศึกษาได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะในกลุ่มเด็ก ซึ่งการศึกษาดังกล่าวจะช่วยให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รวมถึงมีความรู้และมีศีลธรรมในการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้น

2) โรงเรียนอนุกุลวิทยา (วัดดอนแก้ว) เป็นโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด ซึ่งมีพระครูอนุกุลวรการ เจ้าอาวาสวัดดอนแก้วเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในด้านการศึกษาสงเคราะห์ เริ่มตั้งแต่เป็นผู้จัดตั้งโรงเรียน เป็นผู้รับใบอนุญาต และสนับสนุนบริการทางการศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น อาหารทุนการศึกษา และอุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ นอกจากนี้พระสงฆ์ในวัดดอนแก้วยังมีบทบาทเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนาพุทธให้กับเด็กในโรงเรียนอีกด้วย

3) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดดอนแก้ว เป็นการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเด็กเล็ก ซึ่งพระครูอนุกุลวรการต้องการช่วยเหลือกลุ่มเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสมและเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองจึงได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้น โดยในปัจจุบันเทศบาลนครแม่สอดได้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณ จัดหาครูผู้สอน และจัดทำหลักสูตร แต่พระสงฆ์ยังคงเป็นผู้รับใบอนุญาตและคอยสนับสนุนการศึกษาในด้านต่าง ๆ ตามที่ศูนย์ต้องการ

นอกจากวัดและพระสงฆ์จะมีบทบาทในการสนับสนุนการศึกษาสงเคราะห์ที่หลากหลายดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว ภาครัฐและภาคเอกชนยังได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาส ดังนี้

1) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนให้การสนับสนุนในโรงเรียนอนุกุลวิทยา (วัดดอนแก้ว) ผ่านนโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐ ได้แก่ นโยบายเรียนฟรี โครงการอาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) เป็นต้น นอกจากนี้หน่วยงานดังกล่าวยังให้งบประมาณในการก่อสร้างอาคารเรียน เพื่อให้เด็กได้มีอาคารเรียนที่เหมาะสมสำหรับการจัดการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

2) โครงการพัฒนาตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งที่ผ่านมามีสมเด็จพระเทพฯ ได้พระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ในการจัดสร้างโรงอาหารและ

ห้องน้ำของโรงเรียน นอกจากนี้ยังได้มอบอาหารเสริม (นม) ให้แก่สามเณร เพื่อสร้างเสริมโภชนาการ ให้สามเณรได้รับสารอาหารที่ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

3) หน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ เช่น กิ่งกาชาดอำเภอมะสอยและกรมคุมประพฤติแม่สอย สนับสนุนงบประมาณเพื่อต่อเติมอาคารเรียน รวมถึงมอบอาหารและข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็นให้กับเด็กในโรงเรียน

4) คณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งเป็นตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ เช่น สมาชิกเทศบาลนครแม่สอย ประธานชุมชน และชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงโรงเรียน ทั้งนี้คณะกรรมการโรงเรียนจะมีบทบาทในการให้คำแนะนำการพัฒนาโรงเรียน รวมถึงสนับสนุนทุนการศึกษา อาหาร และอุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับเด็ก

5) ผู้ปกครองนักเรียน แม้ว่าโรงเรียนอนุกุลวิทยา (วัดดอนแก้ว) จะไม่มีการเก็บค่าเล่าเรียน แต่ทางโรงเรียนจะขอรับเป็นเงินบริจาคจากผู้ปกครองแทน นอกจากนี้ยังมีการจัดงานแสดง เช่น งานราตรีอนุกุล ซึ่งจะขายบัตรให้แก่ผู้ปกครองและผู้ที่สนใจ เพื่อหารายได้มาสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน

6) ชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นศรัทธาวัดที่มาทำบุญในวัดดอนแก้ว โดยชาวบ้านจะนำอาหารและของแห้งต่าง ๆ มาทำบุญกับพระสงฆ์และบางครั้งอาจจะมีอุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ มาบริจาค ซึ่งทางเจ้าอาวาสก็จะแบ่งอาหารและอุปกรณ์การเรียนมาให้กับเด็ก โดยเฉพาะสามเณรและเด็กที่อยู่ในหอพัก

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าในกรณีของวัดดอนแก้ว พระสงฆ์มีความพยายามในการเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาสเป็นอย่างมาก แต่ก็ยังคงมีข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอ การขาดแคลนครู รวมถึงความไม่เป็นธรรมของนโยบายรัฐในการจัดการศึกษา เพราะฉะนั้นทางโรงเรียนจึงต้องพัฒนารูปแบบในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็ก ซึ่งรูปแบบหนึ่งที่มีความเหมาะสมคือ การจัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้นักด้อยโอกาสที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างเหมาะสมในการดำเนินชีวิต

4.3 แนวทางในการเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ชายแดนแม่สอย จังหวัดตาก

ในกรณีศึกษาโรงเรียนอนุกุลวิทยา (วัดดอนแก้ว) มีเด็กที่มีความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมเข้ามาเรียนเป็นจำนวนมาก เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการจัดการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม ทั้งนี้การศึกษาคหุวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้เรียน รวมถึงการสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เพียงสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น อาหาร การแต่ง

กาย ศิลปกรรม ฯลฯ แต่ยักรวมถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ค่านิยม ความคิด และวิถีปฏิบัติ (Thana thong Muensaen, 2016: 13) ซึ่งปัจจุบันทางโรงเรียนได้พยายามนำเอาหลักสูตรที่เป็น การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเข้ามาปรับใช้ในการเรียนการสอนคือ วิชาภาษาเมียนมา โดยจะสอน ตั้งแต่ระดับชั้น ป.1-ม.3 สัปดาห์ละ 1 คาบเรียน นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมเชิงพหุวัฒนธรรม ได้แก่ (1) การแต่งกายชุดประจำเผ่าของนักเรียนในทุกวันอังคาร และ (2) การแสดงรำไทย รำเมียนมา รำกะเหรี่ยง และรำม้งในวันสำคัญต่าง ๆ ของโรงเรียน อย่างไรก็ตามแม้ว่าทางโรงเรียนจะมีการ จัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมทั้งในหลักสูตรและในกิจกรรมต่าง ๆ แต่ยักรู้ว่าอยู่ในระดับที่เน้น เพียงรูปธรรมและไม่เพียงพอต่อการเรียนรู้ของเด็กในเชิงนามธรรม เพราะฉะนั้นทางโรงเรียนควร สอดแทรกเนื้อหาความเป็นท้องถิ่นและความหลากหลายทางวัฒนธรรมเข้าไปในรายวิชาต่าง ๆ ให้ มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการสอนให้เด็กรู้จักวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งของตนเองและของชาติ พันธุ์ต่าง ๆ รวมถึงจัดกิจกรรมในห้องเรียนและในโรงเรียน เช่น การตั้งคำถามและให้เด็กร่วมกัน แสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน เพื่อให้เด็กรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การนำเสนอวัฒนธรรม ของชาติพันธุ์ตนเอง โดยผ่านเรื่องเล่า การร้องเพลงหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่สะท้อนถึง อัตลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์ของเด็ก การจัดงานสัปดาห์วัฒนธรรม โดยการจัดกิจกรรมที่นำเสนอถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนแม่สอด นอกจากนี้ครูผู้สอนจะต้องเข้าใจและไม่มี อคติต่อความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของเด็ก เพราะการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมนั้นจะช่วยลด ปัญหาความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม รวมถึงเด็กจะได้รับการศึกษาที่มีความ เหมาะสมกับตนเองและสามารถนำความรู้เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในอนาคตได้

5. อภิปรายผล

5.1 สถานการณ์ปัญหาและเหตุปัจจัยของเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในโรงเรียนใน พื้นที่ชายแดนแม่สอด พบว่า เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษามีลักษณะดังนี้ (1) เด็กยากจน (2) เด็กที่ ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร (3) เด็กไทยบนพื้นที่สูงหรือเด็กชาวเขา และ (4) เด็กถูกทอดทิ้ง ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าลักษณะของเด็กด้อยโอกาสในแต่ละประเภทจะมีปัญหาความด้อยโอกาสทาง การศึกษาที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้นการจัดบริการทางการศึกษาจึงต้องมีความเหมาะสมกับเด็กแต่ละ กลุ่ม เช่น เด็กที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร ภาครัฐอาจต้องมีการเปิดโอกาสให้เด็กทุกคน ได้รับบริการทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของสถานะทางทะเบียน ราษฎร เด็กไทยบนพื้นที่สูงหรือเด็กชาวเขาจะต้องได้รับการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายและ สอดคล้องกับบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อให้เด็กสามารถอยู่ร่วมในสังคมของโรงเรียนได้อย่าง มีความสุข เป็นต้น ทั้งนี้การจะกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างนั้น ควรจะต้องพิจารณาถึง เหตุปัจจัยที่ทำให้เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาด้วย ได้แก่ (1) ความแตกต่างในด้านชาติพันธุ์ ภาษา

และวัฒนธรรม (2) ความยากจนของครอบครัว (3) สถานที่ไม่เอื้ออำนวยในการจัดการเรียนการสอน (4) การขาดแคลนครู (5) หลักสูตรไม่มีความเหมาะสมกับเด็ก และ (6) การไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร ซึ่งเหตุปัจจัยของความด้อยโอกาสทางการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wanlaya Manutkasemsirikul (2008) ที่พบว่าปัจจัยที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าถึงการศึกษาในโรงเรียนไทย ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล อาทิ ด้านการสื่อสารและความแตกต่างทางวัฒนธรรม รวมถึงปัจจัยในด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งการเรียนในโรงเรียนยังคงมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาในหลายด้าน เช่น ค่าเดินทาง ค่าชุดนักเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ฯลฯ ที่ครอบครัวหรือผู้ปกครองต้องเสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Premjai Vungsiriphaisal (2010) ที่พบว่าหลักสูตรของโรงเรียนไทยเป็นหลักสูตรที่ค่อนข้างตายตัวและมีการนำความรู้ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในหลักสูตรค่อนข้างน้อย ซึ่งปัญหาทางการศึกษาต่าง ๆ เหล่านี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาต้องเข้ามาร่วมแก้ไขเพื่อลดภาวะความด้อยโอกาสและเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาสยิ่งขึ้น

5.2 บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในการสนับสนุนด้านการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ชายแดนแม่สอด ประกอบด้วย (1) โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งพระสงฆ์ในวัดดอนแก้วจะมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนวิชาธรรมศึกษาให้กับประชาชนที่สนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อให้เติบโตมาเป็นคนดีและเป็นกำลังหลักในการพัฒนาสังคมที่มีคุณภาพ (2) โรงเรียนอนุกุลวิทยา (วัดดอนแก้ว) ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด โดยพระสงฆ์จะมีบทบาทตั้งแต่เป็นผู้จัดตั้งไปจนถึงสนับสนุนบริการทางการศึกษาในด้านต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าวัดและพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาสเป็นอย่างมาก และ (3) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดดอนแก้ว โดยในอดีตพระสงฆ์จะมีบทบาทในการบริหารจัดการศูนย์ในด้านต่าง ๆ แม้ว่าในปัจจุบันศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดดอนแก้วจะอยู่ในความดูแลของเทศบาลนครแม่สอด แต่พระสงฆ์ยังคงดำรงตำแหน่งเป็นผู้รับใบอนุญาตและให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทั้งนี้บทบาทของวัดและพระสงฆ์ดังกล่าวสอดคล้องกับที่ Phramaha Somsong Sirintharo (1982) ได้กล่าวถึงบทบาทของวัดในการจัดบริการด้านการศึกษาแก่สังคม ได้แก่ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นการสอนหลักธรรมหรือวิชาทางพระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชน รวมถึงโรงเรียนในวัด ซึ่งพระสงฆ์เป็นผู้จัดตั้งและมีบทบาทดำเนินการจัดการศึกษาให้กับเด็ก โดยเฉพาะเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ทั้งนี้บทบาทในการสนับสนุนการศึกษาของวัดและพระสงฆ์ดังกล่าวข้างต้นเป็นบทบาทสำคัญที่จะช่วยพัฒนามนุษย์และสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมากยิ่งขึ้น

สิ่งสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้วัดและพระสงฆ์สามารถดำรงบทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์สำหรับเด็กด้อยโอกาสได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืนนั้นควรจะได้รับ การสนับสนุนจาก

ภาครัฐและเอกชนร่วมด้วย ทั้งในด้านงบประมาณ อุปกรณ์ทางการศึกษา อาหาร ข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าภาครัฐที่เข้ามามีบทบาท ได้แก่ (1) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (2) โครงการพัฒนาตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และ (3) หน่วยงานภาครัฐ อื่น ๆ เช่น กิ่งกาชาดอำเภอแม่สอดและกรมคุมประพฤติแม่สอด ส่วนภาคเอกชน ได้แก่ (1) คณะกรรมการโรงเรียน (2) ผู้ปกครอง และ (3) ชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tunlaya Kokoun (1997) ที่พบว่าการปฏิบัติงานของพระสงฆ์จะต้องได้รับการสนับสนุนจากคนในชุมชน หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ในการบริจาคเงินทุนและปัจจัยต่าง ๆ ประกอบกับพระสงฆ์ไม่มีรายได้หลักจึงต้องรอรับการบริจาคจากประชาชนแต่เพียงอย่างเดียว ส่งผลให้การปฏิบัติงานในบางครั้งประสบปัญหาการขาดแคลนงบประมาณจึงทำให้ไม่สามารถสนับสนุนการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาสได้อย่างเต็มที่

5.3 การเสนอแนวทางในการเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาส
การศึกษาครั้งนี้พบว่าแนวทางที่ควรจะมีผลก่อกำเนิดในพื้นที่ชายแดนแม่สอด คือ การจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม อันเป็นการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่มีความสำคัญและคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน โดยแนวทางดังกล่าวมีความเหมาะสมอย่างยิ่งกับโรงเรียนอนุกุลวิทยา (วัดดอนแก้ว) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีความแตกต่างและหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้เรียนเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นในด้านชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม ทั้งนี้ในปัจจุบันทางโรงเรียนได้มีหลักสูตรและกิจกรรมทางการศึกษาที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมในหลายด้าน เช่น การเรียนวิชาภาษาเมียนมา การแต่งกายชุดชนเผ่าในทุกวันอังคาร การจัดกิจกรรมในด้านวัฒนธรรม อาทิการแสดงรำไทย รำม้ง และรำกะเหรี่ยงในงานสำคัญต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวยังอยู่ในลักษณะเชิงรูปธรรม เพราะฉะนั้นทางโรงเรียนจึงควรจะมีหลักสูตรให้สามารถตอบสนองในเชิงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมให้มากขึ้น กล่าวคือต้องสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นท้องถิ่นและเนื้อหาทางวัฒนธรรมเข้าไปในรายวิชาต่าง ๆ รวมถึงจัดกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อให้เด็กเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างของกันและกัน ทั้งนี้การจัดการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Choomsak Inrak (2014) ที่ได้ศึกษาเรื่องการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับเด็กชนเผ่าโรงเรียนประถมศึกษา พื้นที่ชายขอบภาคเหนือ ซึ่งพบว่าแนวทางในการจัดการศึกษาที่สำคัญคือ โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่เน้นวิถีชีวิตและท้องถิ่นของเด็กชนเผ่า รวมถึงมีการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการความรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และประเพณีให้มีความสอดคล้องกับพื้นที่และชนเผ่าของเด็ก ซึ่งครูผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของเด็ก เพื่อช่วยพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเด็กมากยิ่งขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติในบริบทพื้นที่ชายแดน

1) โรงเรียนควรจัดการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายและเหมาะสมภายใต้บริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม เช่น การให้เด็กทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชั้นเรียน การจัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย รวมถึงภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2) โรงเรียนควรนำเสนอรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองเข้าใจและเห็นคุณค่าของการศึกษาว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาให้เด็กและเยาวชนให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ เพื่อจะได้เติบโตมาเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

3) วัดและโรงเรียนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส เช่น การเข้าไปสอนศีลธรรมในวิชาพระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมหรือให้ความรู้ในด้านพระพุทธศาสนา เป็นต้น เพื่อให้เด็กมีหลักธรรมในการดำเนินชีวิตและเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

4) ภาครัฐควรกำหนดนโยบายทางการศึกษาที่เปิดโอกาสให้เด็กทุกคนสามารถเข้าเรียนในโรงเรียน โดยเฉพาะข้อจำกัดในด้านของสถานะทางทะเบียนราษฎร เพื่อให้เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงระบบการศึกษาและได้รับบริการทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาแนวทางในการจัดการศึกษาที่มีความเหมาะสมกับลักษณะและเหตุปัจจัยเฉพาะของเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาแต่ละกลุ่ม เช่น เด็กที่มีความแตกต่างชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม เด็กที่บกพร่องทางการเรียนรู้ ฯลฯ เพื่อต่อยอดแนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2) ควรศึกษาบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ให้กับเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ชายแดนอื่น ๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะรูปแบบในการจัดการและสนับสนุนการศึกษาว่าควรมีการบริหารจัดการที่เหมาะสมอย่างไรและมีข้อเสนอแนะในด้านใดบ้าง เพื่อให้พระสงฆ์และหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปปรับใช้ในการจัดการศึกษาให้มีความเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ชายแดนมากยิ่งขึ้น

References

- Choomsak Inrak. (2014). Educational Management in Multicultural Society for Mountain Students of Primary School at Northern Marginal Area. *Silpakorn Educational Research Journal*, 6(1), 12-13.
- Khanungnit Juntabut. (1989). *Status and Role of Buddhist in Thailand*. Bangkok: The religious association for Social.
- Office of the Basic Education Commission. (2016). *Guidelines for Project of Education Cost Support Management from Kindergarten through Elementary Education in Fiscal Year 2559*. Bangkok : Office of the Basic Education Commission.
- Office of the Education Council. (2016). *Education Statistics of Thailand Academic Year 2557-2558*. Bangkok : Office of the Education Council.
- Phrakhru Wisutthananthakhun. (2016). Dhamma Educational Administration of Sangha In Photharam District, Ratchaburi Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(2), 15 - 30.
- Phramaha Somsong Sirintharo. (1982). *Role of Buddhist Monastery and Thai Monks in the Future*. Bangkok : kledthai Publishing Co., Ltd.
- Phramaha Sunan Sunantho (Ruchiwet). (2016). Buddhist Integrated Approach to The Management of Buddhist Schools. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(2), 31-42.
- Premjai Vungsiriphaisal. (2010). *Development of Model and Guidelines for Educational Management for Immigrant Students A Case Study of Maesot District, Tak Province* Research Report. Bangkok: Office of The Education Council.
- Wanlaya Manutkasemsirikul. (2008). *Process of Education Management for Migrant Children by NGOS: A Case Study of Maesot District, Tak Province* Master's thesis. Bangkok : Chulalongkorn University.